

Conflictes, COVID-19 i l'agenda de dones, pau i seguretat

êc̃p̃ escola de cultura de pau

Ana Villellas Ariño

Investigadora de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB

Núm. 11 Juliol de 2021

Apunts ECP de
Conflictes i Pau

Resum

La pandèmia de la COVID-19 ha amplificat les desigualtats de gènere preexistents en totes les esferes, i les seves conseqüències s'han vist aguditzades en països en conflicte armat tot i les limitacions de dades i subregistres. La pandèmia ha posat de manifest de nou mancances relatives a la implementació efectiva de l'agenda internacional de gènere, pau i seguretat, principalment pel que fa a la manca de voluntat governamental de destinar esforços i recursos per abordar i transformar estructures i pràctiques de violència de gènere i de prioritzar la participació de dones i societat civil en tota la seva diversitat en els processos de presa de decisió. Enfocaments feministes alerten sobre els riscos d'abordar la pandèmia com una crisi nova o desconnectada d'altres processos i plantegen propostes de recuperació feminista basades en la interdependència, la igualtat de gènere i la seguretat humana i mediambiental.

La pandèmia de la COVID-19 ha impactat en múltiples dimensions a tot el món, ampliant desigualtats prèvies, incloent en àrees en conflicte armat, mentre actors de diferents àmbits criden a actuar sobre les causes de fons de la pandèmia i les seves conseqüències. Davant la pandèmia de la COVID-19 i des d'un enfocament feminista sorgeixen preguntes com: com ha afectat la pandèmia en els conflictes armats des d'una perspectiva de gènere? Quins reptes planteja la pandèmia per l'agenda de dones, pau i seguretat? Aquesta publicació pretén abordar elements relatius a aquestes qüestions.

Com està afectant la pandèmia en els conflictes armats des d'una perspectiva de gènere?

En el seu informe de 2020 sobre protecció de la població civil, el secretari general de l'ONU alertava de com la pandèmia estava impactant de manera greu en la protecció de la població civil, especialment en contextos de guerra, incrementant la situació de vulnerabilitat de les persones menys protegides.¹ Analistes també han assenyalat com la pandèmia de la COVID-19 ha afectat el panorama dels conflictes amb impactes molt dependents de les dinàmiques de conflicte i construcció de pau específiques de cada conflicte i, també, com ha exacerbat algunes tendències comunes, com la fragmentació en els contextos de conflicte prèviament fragmentats o aprofundint en la divisió urbà/rural, entre d'altres.² D'altra banda, també s'ha assenyalat que la pandèmia no ha suposat un canvi radical o un punt d'inflexió per als processos de pau, però sí que ha passat a ser un element crucial del context.³ En aquest sentit, s'ha assenyalat com la resposta a la crida a un alto el foc global per facilitar l'acció humanitària davant la pandèmia per part del secretari general de l'ONU al març de 2020 ha estat limitada, amb 25 alts el foc en 17 països entre març de 2020 i març de 2021, dels quals només 6 eren bilaterals o multilaterals i sol 12 contenien referències a la pandèmia, segons les dades del Political Settlements Research Programme (PSRP).⁴ No obstant això, la crida va contribuir a visibilitzar els impactes creuats de la pandèmia i els conflictes i la urgent necessitat d'alts el foc duradors.

1. Secretari general de l'ONU, *La protección de los civiles en conflictos armados*, 6 de maig de 2020. S/2020/366.

2. Bell, Christine; Epple, Tim; Pospisil, Jan. *The Impact of COVID-19 on Peace and Transition Processes: Tracking the Trends*. Research Report: COVID-Series. Political Settlements Research Programme, 2020.

3. Wise, Laura; Badanjak, Sanja; Bell, Christine, i Knäussel, Fiona. *Pandemic Pauses: Understanding Ceasefires in a Time of COVID-19*. Research Report: COVID-Series. Political Settlements Research Programme, 2021.

4. Ibid. Per més informació sobre alts el foc, vegeu també: Escola de Cultura de Pau. *Negociaciones de paz 2020. Análisis de tendencias y escenarios*. Barcelona: Icaria, 2021; Escola de Cultura de Pau. "Altos el foc en conflictos armados durante la pandemia del coronavirus" i "Cesamientos d'Hostilitats en temps de COVID-19", *Apunts ECP de Conflictes i Pau*, núm. 4 (abril de 2020) i núm. 7 (juliol de 2020).

Des d'una perspectiva de gènere, en les anàlisis d'organismes, organitzacions de dones i de la societat civil i persones expertes destaquen algunes qüestions fonamentals. D'una banda, la pandèmia de la COVID-19 està amplificant a tot el món les desigualtats prèvies de gènere en totes les esferes, siguin o no contextos en conflicte armat. Entre les conseqüències, ONU Dones destacava la intensificació dels impactes econòmics de la pandèmia sobre les dones (a causa de factors com la bretxa salarial de gènere, la feminització de la pobresa, la seva predominança en sectors informals i desprotegits, etc.); els impactes en salut (vinculats a redirecció de recursos i prioritats); l'increment de la feina de cures (amb majors necessitats de cures i serveis d'atenció desbordats i desigual distribució de les cures); i un increment de la violència de gènere.⁵ Tot això fortament vinculat a les estructures i dinàmiques patriarcals preexistents que generen desigualtat de gènere, específiques a cada context, i entrecruades amb altres fonts de desigualtat.

D'altra banda, s'alerta de com en el cas dels contextos en conflicte armat, les conseqüències de gènere de la pandèmia en els diversos àmbits són amplificades pels conflictes armats, les seves dinàmiques i condicions que es generen en aquests. En el cas dels conflictes armats, cal recordar que 20 dels 34 conflictes armats que van tenir lloc el 2020 es van donar en països on hi havia greus desigualtats de gènere (nivells molt alts, alts i mitjans), dels quals 14 tenien nivells molt alts i alts de desigualtat, xifres similars a les de l'any anterior.⁶ Nou conflictes de 2020 transcorrien en països sobre els quals no hi havia dades disponibles.

Impactes en violència de gènere

Previ a la pandèmia, els impactes de gènere dels conflictes armats han estat extensament denunciats i analitzats des de fa dècades per organitzacions

Les conseqüències de gènere de la pandèmia en els diferents àmbits (economia, salut, educació, entre d'altres) es veuen amplificades per les dinàmiques de violència dels conflictes armats

S'ha constatat la continuació de l'ús de la violència sexual com a tàctica de guerra a nombroses guerres durant la pandèmia

de dones, acadèmia i organismes. En el context de la COVID-19, s'ha alertat del seu agreujament i dels riscos d'aprofundiment dels impactes i desigualtats.

Entre les conseqüències, d'una banda, l'ONU va alertar de les dificultats per a la supervisió i seguiment de la violència sexual relacionada amb els conflictes a causa de la pandèmia,⁷ que va dificultar les tasques de monitorització, denúncia i assistència dels diversos actors involucrats en aquestes. Tot i davant d'aquestes dificultats, es va constatar la continuació de l'ús de la violència sexual com a tàctica de guerra a nombroses guerres. El 2020 l'ONU va verificar la seva utilització en 18 països subjectes a supervisió pel Consell de Seguretat de l'ONU –14 en situació de conflicte armat⁸ i uns altres

quatre en contextos postbèl·lics–, mentre continuava el subregistre.⁹ L'any anterior, 2019, havien estat 19 els contextos en què l'ONU va verificar utilització de la violència sexual, 13 d'ells en situació de conflicte armat segons les definicions de l'ECP, incloent casos com l'Afganistan, l'RCA, l'RDC, Mali, Somàlia, Sudan del Sud i Síria, entre d'altres. Més enllà de les dificultats d'identificar tendències de freqüència en la perpetració de violència sexual durant la pandèmia, resulta rellevant subratllar que durant l'any 2020 es va incrementar el percentatge de conflictes armats de violència d'alta intensitat. Aquests van passar de representar el 32% dels conflictes armats el 2019 al 47% dels conflictes de 2020.¹⁰ Si bé no en tots els conflictes armats ni tots els actors armats s'involucren en la violència sexual com a tàctica de guerra, l'augment de militarisme i violència d'alta intensitat pot incrementar el seu risc. A més, dels 25 alts el foc declarats en resposta a la pandèmia de la COVID-19 entre març de 2020 i març de 2021, cap contenia referències específiques de gènere o referències a les dones i les nenes,¹¹ tot i que des del 2012 Nacions Unides promou la inclusió de la violència sexual en els alts el foc.¹²

Al seu torn, s'ha alertat del risc d'augment de formes específiques de violència de gènere en contextos de

5. UN Women. "The impact of COVID-19 on Women". Policy Brief, 9 abril de 2020. Al seu informe, ONU Dones assenyala com els impactes de la pandèmia s'amplifiquen en contextos no només de conflicte, sinó també de "fragilitat" i d'emergències.

6. Escola de Cultura de Pau. *Alerta 2021! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Barcelona: Icaria, 2021, i Escola de Cultura de Pau. *Alerta 2020! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Barcelona: Icaria, 2020.

7. Secretari general de l'ONU. *Violencia Sexual relacionada con los conflictos*, 30 de març de 2021. S/2021/312.

8. Qualificació segons la definició i metodologia de l'Escola de Cultura de Pau de la UAB.

9. Secretari general de l'ONU. *Violencia Sexual*. Op. cit.

10. Escola de Cultura de Pau. *Alerta 2021! Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Barcelona: Icaria, 2021.

11. Wise, Laura; Badanjak, Sanja; Bell, Christine, i Knäussel, Fiona. Op. cit.

12. United Nations Department of Political Affairs, *Guidance for Mediators, Addressing Conflict-Related Sexual Violence in Ceasefire and Peace Agreements*, United Nations Department of Political Affairs, 2012.

conflicte a causa de la pandèmia de la COVID-19 com el matrimoni infantil,¹³ l'explotació i abusos sexuals i la tracta de persones en entorns sotmesos a conflicte armat i fruit de la suma d'impactes de la pandèmia.¹⁴ Segons estimacions d'UNICEF, als 100 milions de nenes que es projectava es veurien afectades a tot el món per matrimonis infantils a la pròxima dècada, s'afegeixen uns altres 10 milions de nenes a les que les conseqüències de la pandèmia podrien portar a una situació de matrimoni infantil.¹⁵ A l'any 2020 es va identificar la recurrència al matrimoni infantil com a mecanisme enfront de les conseqüències socioeconòmiques de la pandèmia en països en conflicte com el Iemen, l'Iraq i Síria, entre d'altres.¹⁶

La declaració de la pandèmia de la COVID-19 va ser acompanyada poc després per l'alerta emesa per ONU Dones sobre una “pandèmia a l'ombra”, en referència a la intensificació de tots els tipus de violència contra les dones i les nenes i, especialment, la violència d'àmbit domèstic en el panorama global. L'increment de violència de gènere en la seva expressió de violència domèstica detectat a nivell global durant la pandèmia ha abastat també a diversos països en conflicte, com Ucraïna o l'Afganistan.¹⁷ El secretari general recordava el 2020 que els actes de violència en l'àmbit de la parella contra dones i nenes tenen una freqüència més gran que els de violència sexual fora d'aquest àmbit, fins i tot en situacions de conflicte i crisi humanitària, la qual cosa posa de relleu el pes del *continuum* de la violència contra les dones i que suposa un element clau per abordar la resposta a la pandèmia en clau de gènere.

En el context de pandèmia s'han agreujat les conseqüències de la violència sexual relacionada amb els conflictes així com d'altres formes de violència de gènere –incloent la violència en l'àmbit domèstic–, a causa de les limitacions i dificultats afegides de la pandèmia per a l'accés i provisió de serveis d'atenció, sumades als obstacles estructurals i crònics (estigma, impunitat, risc de represàlies, connivència dels actors de poder amb la violència, sistemes de justícia amb biaix patriarcal, entre d'altres). Organismes i organitzacions de la societat civil també han alertat de la redirecció de recursos i focus d'atenció, en detriment de l'abordatge de la violència contra les dones.

En el context de pandèmia s'han agreujat les conseqüències de la violència sexual relacionada amb els conflictes, a causa de les dificultats per a l'accés i provisió de serveis d'atenció específics a les dones

Impactes multidimensionals: economia, salut, educació, participació

Les conseqüències de la pandèmia entrecruades amb les dels conflictes armats també abasten altres àmbits, com l'econòmic, l'accés a la salut i l'educació i la participació en espais i processos de presa de decisió. Globalment s'estima que per primera vegada en més de dues dècades s'incrementarà la pobresa extrema al món, segons projeccions recollides en l'informe anual de 2020 de l'Índex de Països Fràgils. En concret, aquest índex estimava –a partir de projeccions d'altres fonts– que a causa de la pandèmia i els seus impactes socioeconòmics, 26 milions de persones passarien a situació d'extrema pobresa en els anomenats “països fràgils”,¹⁸ categoria en la qual segons aquest índex (i que fa servir les dades de conflictes de l'Uppsala Conflict Data Program) es trobaven el 76% dels conflictes armats actius i el 96% de les víctimes mortals per conflicte armat en 2019. Segons aquest índex, aquest increment de pobresa extrema als Estats fràgils representa el 43% del total d'increment projectat. Les conseqüències socioeconòmiques de la pandèmia en contextos en conflicte no poden deslligar-se de la dimensió de gènere, donades les desigualtats de gènere estructurals i els impactes econòmics de gènere específics de cada conflicte, que tendeixen a aguditzar els obstacles d'accés a mitjans de vida per a les dones i generen greus condicions de desprotecció i explotació –incloent de tracta de dones amb finalitats d'explotació sexual, desplaçament forçat, feminització de la pobresa, entre d'altres. Entre molts altres casos, al Sudan de Sud –afectat per un conflicte armat i per crisis interrelacionades d'inseguretat alimentària prèvies al coronavirus–, les conseqüències econòmiques de la pandèmia (amb major increment de preus, entre d'altres qüestions) afecten de manera desproporcionada a les dones en la seva cerca d'aliment i sosteniment.¹⁹

Pel que fa a l'accés a la salut, la pandèmia de la COVID-19 ha afegit elements de pressió a contextos en conflicte ja prèviament afectats per anys de violència, en alguns casos dècades de violència d'alta intensitat i amb sistemes de salut fràgils o devastats. Durant la pandèmia ha continuat la violència relacionada amb el conflicte, i infraestructura mèdica –així com infraestructura civil

13. El matrimoni infantil és considerat en sí mateix una forma de matrimoni forçat, que afecta principalment a nenes i especialment estesa en contextos afectats per conflictes i crisis humanitàries, tal com ha assenyalat l'ACNUDH.

14. Secretari general de l'ONU. *Las mujeres, la paz y la seguridad*, 25 de setembre de 2020. S/2020/946

15. United Nations Children's Fund, *COVID-19: A threat to progress against child marriage*. Nova York: UNICEF, 2021.

16. Secretari general de l'ONU. *Violencia sexual*. Op. cit.

17. Global Network of Women Peacebuilders. “Country Update Afghanistan”, març de 2021; “Country Update Ukraine”, febrer de 2021.

18. Concepte generalitzat per actors governamentals i de desenvolupament i subjecte a crítiques (Vegeu, per exemple: Nay, Olivier (2013). “Fragile and failed states: Critical perspectives on conceptual hybrids”. *International Political Science Review*. 34. 326-341).

19. Global Network of Women Peacebuilders. “Country Update South Sudan”. Actualitzat el març de 2021.

necessària per a la provisió d'assistència mèdica— s'ha vist afectada, tant com a objectiu directe com indirecte.

Així, la capacitat d'atenció s'ha vist greument limitada.²⁰ El Mapa de la Violència contra l'Assistència Mèdica relacionada amb la COVID-19 i els Conflictes mostra 1.173 atacs i amenaces contra personal mèdic, infraestructura i transport de salut en el 2020, incloent 806 relacionats amb conflictes (175 infraestructures mèdiques danyades, 185 persones treballadores de salut assassinades, 117 segrestades i 175 ferides), sobresortint per la seva gravetat casos com Síria, l'Afganistan, el Iemen, Líbia i l'RDC. Per a les dones, s'afegeixen a més barreres específiques vinculades a normes de gènere i riscos de violència de gènere en els desplaçaments, entre d'altres qüestions. A més, experiències prèvies com l'Ebola recorden com la provisió de salut sexual i reproductiva es pot veure negativament afectada en contextos d'epidèmies, de la mà d'un increment de la violència sexual, violència domèstica i explotació sexual durant l'epidèmia, una reducció de l'accés a serveis d'atenció i menor prioritització de la salut sexual i reproductiva.²¹

D'altra banda, la pandèmia ha incrementat les dificultats d'accés a l'educació de la infància i joves de països en conflicte i, especialment, de nenes i noies joves per la combinació de les dinàmiques i impactes de la violència, desigualtats de gènere i mesures associades a la pandèmia, amb tancaments d'escoles durant períodes prolongats. En el cas dels països afectats per conflictes, l'impacte de la violència en el dret a l'educació de les nenes era de pes ja abans de la pandèmia. Entre d'altres dades rellevants, la UNESCO estimava que les nenes que viuen en zones de conflicte tenen el 90% més de probabilitats de quedar fora de l'educació secundària que les nenes en àrees sense violència.²² A més, tot i que globalment en les últimes dècades s'havia avançat en la igualtat de gènere en l'accés a l'educació primària, aconseguint-se aquesta en una mica més de dos terços de països, la bretxa a l'educació primària persistia en països principalment d'Àfrica, Orient Mitjà i sud d'Àsia.

La pandèmia ha incrementat les dificultats d'accés a l'educació de la infància i joves en països en conflicte, especialment de nenes i noies joves

La pandèmia ha dificultat l'activisme de pau de dones en zones en conflicte, incloent com a conseqüència dels abusos de poder

Països en conflicte armat, com el Sudan del Sud, l'RCA, el Níger o el Iemen, se situen entre els més afectats per la bretxa de gènere en primària,²³ confluïnt-hi factors múltiples. En nivells superiors d'educació, la bretxa de gènere és més àmplia.

Amb la pandèmia, organismes experts i organitzacions alerten de com els mesos de tancament dels col·legis i les conseqüències més àmplies de la pandèmia poden dur a retrocessos en matèria d'accés a l'educació per a nenes i joves. El Fons Malala ha estimat que 20 milions de nenes en edat d'educació secundària no tornaran a l'escola després de la pandèmia, i recorda que l'experiència de l'Ebola mostra com en països que van tancar escoles per l'Ebola, com Sierra Leone, Guinea i Libèria, les taxes d'escolarització de nenes van baixar. S'assenyalen factors com l'increment de la pobresa, del treball infantil, de les responsabilitats de treball domèstic, augment d'embarassos d'adolescents i polítiques educatives restrictives, que van portar al fet que moltes nenes no retornessin a les escoles.²⁴ L'Afganistan i Síria són alguns dels països en què la combinació de pandèmia, desigualtats de gènere i impactes de llarga durada de conflictes prolongats han incrementat les barreres a l'educació de les nenes, segons organitzacions de la societat civil.

D'altra banda, la pandèmia també ha tingut impactes en l'activisme de dones constructores de pau. D'entre moltes altres organitzacions, la xarxa internacional Global Network of Women Peacebuilders assenyalava que activistes de pau de Colòmbia, el Sudan del Sud, les Filipines i Ucraïna identificaven aspectes com retards en la implementació d'acords de pau (especialment a Colòmbia i les Filipines), en paral·lel a una continuació de la violència en tots els casos; més dificultats per dur a terme el seu activisme de construcció de pau davant les mesures de quarantena; pràctiques d'abús de poder i brutalitat policial durant el confinament, entre d'altres qüestions.²⁵ Es tracta d'impactes identificats també en molts altres contextos.

20. Valand et al. "The deleterious effects of war and conflict on the provision of health care for vulnerable populations and the potential effects of COVID-19 on vulnerable populations in conflict zones". *International Journal of Surgery: Global Health* (2000), 3:e36.

21. McLean, Marcia i Abuelaish, Izzeldin. "Access to reproductive health care services in countries of conflict: the double impact of conflict and COVID-19". *Medicine, Conflict and Survival*, 36:4 (2000), 283-291.

22. UNESCO, *Global Education Monitoring Report – Gender Report: A new generation: 25 years of efforts for gender equality in education*. UNESCO: París, 2021.

23. UNESCO, *Gender parity index for primary enrolment 2012-2018*, febrer de 2020.

24. Malala Fund. *Girls' education and COVID-19: What past shocks can teach us about mitigating the impact of pandemics*. 2020. Versió de l'informe actualitzada al juliol de 2020, que actualitza l'estimació de nombre de nenes que podrien quedar fora de l'educació secundària.

25. Global Network of Women Peacebuilders. *The pandemic will not stop us: The impact of COVID-19 on women's peace activism in Colombia, the Philippines, South Sudan and Ukraine*. GNWP, març de 2021; Global Network of Women Peacebuilders. "Country Update South Sudan", actualitzat el març de 2021.

Quins reptes planteja la pandèmia per a l'agenda de dones, pau i seguretat?

Durant la pandèmia nombroses organitzacions de la societat civil han subratllat la necessitat d'incorporar la perspectiva de gènere en l'abordatge de la pandèmia, incloent aquesta qüestió en relació a països en conflicte. A més, diverses veus tant des de moviments de dones de base com en alguns casos des del feminisme acadèmic van més enllà i alerten sobre els riscos d'abordar la pandèmia des d'un enfocament de crisi nova, la qual cosa podria portar a invisibilitzar les seves causes o centrar l'atenció en aspectes aïllats, perdent la visió de conjunt²⁶ i les interrelacions. Tant les seves propostes d'enfocament com les propostes de recuperació feminista davant la pandèmia resulten elements clau per continuar orientant l'agenda de dones, pau i seguretat cap als seus orígens, cap a la posada en el centre i consecució dels drets humans de les dones (i la població en el seu conjunt) i la prevenció i transformació dels conflictes i el militarisme.

Organitzacions de dones de la societat civil i acadèmiques qüestionen l'enfocament de crisi nova al voltant de la pandèmia

Entre d'altres aportacions, O'Rourke ha assenyalat –recolzant-se en tesi prèvies d'Hilary Charlesworth– que l'enfocament de crisi pot conduir a sostreure a l'anàlisi de preguntes fonamentals i a assumir com indiscutibles els elements de la crisi, així com a analitzar aquests sense tenir en compte els aprenentatges previs. Ho il·lustra assenyalant “com es caracteritza la COVID-19 com un problema nou enlloc d'una manifestació de, per exemple, models arrelats de desenvolupament capitalista i de dany indiscriminat prolongat al món natural”. O'Rourke apunta també, citant Charlesworth, al procés de “descripció lleugera” a que porta l'enfocament de crisi, en què s'identifica com a problema aspectes aïllats o individuals (ex. l'escassetat de material de protecció) mentre es deixa de banda l'anàlisi complet (ex. l'empobriment de llarga durada dels serveis públics i de l'estat social, evidenciat per la pandèmia), i insta a un focus en la quotidianitat –on les cures són centrals i en què les inseguretats econòmica, política i social estan interconnectades i molt influïdes per la precarietat preexistent i vulnerabilitats de gènere. De forma més àmplia, planteja també com les deficiències de les respostes del Consell de Seguretat de l'ONU a la pandèmia (securització, fragmentació, qüestions d'eficàcia i legitimitat) són també deficiències d'aquest

òrgan en el seu treball relatiu a l'agenda de dones, pau i seguretat, i que aquesta constatació es podria orientar cap a una redirecció de la incidència feminista, al temps que un reenfocament i reavaluació sobre les cures podria enfortir el vincle entre el dret internacional i la quotidianitat.

Organitzacions de la societat civil també han qüestionat l'enfocament de crisi nova, emfatitzant la dimensió de crisi sistèmica prèvia. Entre d'altres, la Iniciativa Mesoamericana de Dones Defensores dels drets humans ha denunciat que ja es donava una situació de crisi prèvia a l'arribada del coronavirus, en forma de crisi estructural de la mà d'un model econòmic i polític d'herència colonial i que perpetua la violència a la regió –incloent la violència extractiva– i la desigualtat, així com han alertat de la instrumentalització de l'emergència sanitària per a l'enfortiment de l'autoritarisme i la persecució de defensores.²⁸

La gravetat de la crisi sistèmica era sobradament coneguda abans de la pandèmia, tot i la inacció i interessos creats i dificultats per al seu abordatge. A la llum de la pandèmia de nou s'evidencia la rellevància dels enfocaments feministes a la seguretat i la vigència del nucli central de l'agenda de dones, pau i seguretat: antimilitarisme, drets humans de les dones i seguretat humana. Alhora, s'ha posat de nou en evidència l'enorme bretxa entre els compromisos formals dels actors de poder en relació a l'agenda de dones, pau i seguretat i la seva implementació efectiva. Així es va constatar de nou l'any 2020 en la celebració del 20è aniversari de la Resolució 1325 sobre dones, pau i seguretat, i el 25è aniversari de la Declaració de Beijing i la seva Plataforma d'Acció resultant de la 4a Conferència Mundial de Dones.

En el marc de l'agenda de dones, pau i seguretat i de l'activisme de pau, organitzacions de dones continuen generant propostes d'acció. Entre d'altres, activistes i especialistes de l'agenda de dones, pau i seguretat d'altres regions, com les enquestades per la Monash University per a una investigació sobre l'impacte de la COVID-19 al Indo-Pacífic assenyalaven que davant la pandèmia no es tracta de reinventar la roda, sinó que els governs donin suport, dotin de recursos adequats i implementin la legislació i polítiques existents d'igualtat de gènere i drets humans i es respectin els compromisos i disposicions sobre participació de dones i de la societat civil en la presa de decisions.²⁹

26. O'Rourke, Catherine. “International Law, COVID-19 and Feminist Engagement with the United Nations Security Council: The End of the Affair?”. *Feminist Legal Studies* 28 (3). 321-8

27. Ibid, pag.325.

28. IM-Defensoras, *La crisis ya estaba aquí. Defensoras mesoamericanas ante COVID-19*. IM-Defensoras, juny de 2020; IM-Defensoras, *Des-hilar la crisis. Impactos de COVID-19 sobre la vida y las luchas de las defensoras mesoamericanas de derechos humanos*, juny de 2021.

29. Johnston, Melissa; Davies, Sara; Riveros Morales, Yolanda; Stone, Sharman; True, Jacqui. *Mapping the Impact of COVID-19 in the Indo-Pacific Region II: Women, peace and security practitioner views*. Monash University, 2020.

Nombroses organitzacions de dones i activistes feministes han continuat denunciant –com feien ja abans de la pandèmia– el militarisme en les seves múltiples formes, inclòs en la seva expressió de despesa mundial en armament i d'exportació d'armes a països en conflicte o amb greus vulneracions de drets humans, la securització davant la pandèmia i perpetració d'abusos sota el paraigua de mesures d'excepcionalitat, així com la continuació de la violència per part dels actors armats en conflicte. En aquesta línia, són nombroses les organitzacions de dones de la societat civil que s'han mobilitzat per reclamar i possibilitar alts el foc i per donar suport a la crida del secretari general de març de 2020 a un alto el foc global i que han continuat reclamant disposicions específiques de gènere i participació de dones en tots els àmbits de decisió relatius a la construcció de pau. Entre moltes altres, més de 90 organitzacions de l'Iraq, Líbia, Síria, el Iemen i Palestina van donar suport conjuntament a la crida a l'alto el foc global i van instar els actors armats dels països àrabs a unir-se a l'alto el foc i iniciar processos de diàleg que posin fi als conflictes armats actius a la regió.³⁰

La mobilització feminista també ha inclòs, de manera significativa, propostes de recuperació davant la pandèmia que posin el focus no només en les conseqüències de la pandèmia sinó en les seves causes i en les causes de la intensificació dels impactes creuats. Així, per a diverses organitzacions feministes consultades per WILPF –i

involucrades al seu torn en discussions en l'àmbit d'activisme de base i l'acadèmia en diferents continents–, abordar el context internacional post-COVID-19 implica

Enfront de la pandèmia, organitzacions de dones de la societat civil reclamen posar el focus en àrees interrelacionades com els alts el foc, l'abordatge de la violència de gènere, la protecció del medi ambient i la transformació de sistema econòmic, entre d'altres qüestions

necessàriament treballar sobre almenys sis àrees interrelacionades considerades crítiques per a una recuperació feminista: a) alts el foc, com un primer pas cap a la pau i seguretat desarmada, que tinguin en compte la dimensió de gènere dels conflictes i el paper de les dones en la promoció de la pau, b) la lluita contra la violència de gènere, especialment la violència d'àmbit domèstic, l'abordatge del qual ha de nodrir-se de l'acció liderada per les dones, c) salut, com a dret humà bàsic, i en relació al qual s'ha de revertir la reducció d'infraestructura pública de salut, c) el medi ambient, en relació al qual es requereix d'acció que faci front a la degradació del medi ambient, el canvi climàtic i l'activitat econòmica que genera destrucció de l'entorn, d) economia, a través de la transformació del sistema econòmic, per

promoure igualtat, justícia i benestar social i econòmic per a tota la població, i e) el desarmament i desmilitarització i la desinversió en militarisme, per promoure la seguretat humana i alliberar recursos econòmics per despesa pública en infraestructura social i de salut.³¹

En conjunt, les respostes feministes a la pandèmia mostren la importància d'una agenda de dones, pau i seguretat centrada en la interrelació i la interdependència i en la transformació dels sistemes d'explotació i desigualtat, incloent militarisme, patriarcat i neoliberalisme econòmic.

30. El comunicat complet i el llistat d'organitzacions signants pot llegir-se aquí.

31. WILPF, *Feminist Principles for an international post-COVID-19 settlement*, WILPF, novembre de 2020.

Aquesta publicació està subjecta a una llicència de Creative Commons. Es permet la reproducció total o parcial, la distribució i la comunicació pública de l'obra, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original. No es permet la creació d'obres derivades.

El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Escola de Cultura de Pau i no reflecteix l'opinió de l'ACCD ni de la Generalitat de Catalunya.

èc̃p escola de
cultura de pau

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Amb el suport:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

Escola de Cultura de Pau

Parc de Recerca, Edifici MRA,
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra (Espanya)
+34 93 586 88 42
pr.conflictes.escolapau@uab.cat
escolapau.uab.cat
@escolapau
EscolaPau